

การศึกษาทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา

A STUDY ON THE PREACHING MELODY FOR MAHACHAT, MAHARAJ SECTION, IN LANNA

กิจกร คำมีจันทร์ ไพรินทร์ ณ วันนา และพระสมเ็นิก จรโณ

Kijakron kammeechanPairin Na Wanna Somnuek Caraṇo

คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

kommeejan@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติการเทศน์มหาชาติในล้านนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบของทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า ประวัติการเทศน์มหาชาติในล้านนาได้รับความศรัทธาจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสในพระไตรปิฎกเรื่องมหาชาติ และเหตุผลนี้จึงกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรม ในการฟังเทศน์มหาพรตของสังคมล้านนามีการจัดในเดือน 12 ของทางภาคเหนือ และพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ จากการแปลคาถาพัน และพระสุมนเถระได้นำมาเผยแพร่ในประเทศไทย ส่วนรูปแบบทำนองที่ใช้การเทศน์มหาพรต พบว่า มีอยู่ 2 วิธี คือ 1.รูปแบบทำนองธรรมวัตร 2.รูปแบบทำนองมหาชาติ ส่วนการวิเคราะห์รูปแบบทำนองที่ใช้ในการเทศน์ พบว่า ทำนองแบบธรรมวัตร ใช้สัญลักษณ์การลงเสียง ๐ ส่วนทำนองแบบมหาชาติ ใช้สัญลักษณ์ครบหมดทุกตัว ตั้งแต่ เห็นสูง / เห็นต่ำ , ละม้าย ๙ และการลงเสียง ๐ โดยรูปแบบทำนองที่นิยมมากที่สุดมีอยู่ 3 ทำนอง คือ ทำนองน้ำตกตาด ทำนองมะนาวล่องโขง ทำนองพร้าวไกวใบ ทั้ง 3 ทำนองนี้ได้รับยกย่องว่า เป็นทำนองที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการเทศน์กัณฑ์มหาพรตของทางล้านนามากที่สุด

คำสำคัญ : ทำนอง, การเทศน์มหาชาติ, กัณฑ์มหาพรต

Abstract

Research study “A study on the preaching melody for Mahachat maharaj section in Lanna” aims 1) To study the history of the Mahachat Mahachat in Lanna 2) To study the patterns of the melody used in the Mahachat Kan Maharaj sermon in Lanna 3) To analyze the pattern of the melody used in the Mahachat Kan Maharaj sermon in Lanna It is a qualitative research. Study from primary school documents Secondary layer And in-depth interviews From a group of 20 key information participants / person, the research found The history of the Mahachat sermon in Lanna gained the faith of what the Lord Buddha spoke in the Tripitaka on the Great Nation. And for this reason it has become a cultural tradition to listen to the Great Sermon of Lanna society. It

is held in the 12th month of the North. And found historical evidence is from the interpretation of witchcraft And Phra Sumon Thera has been published in Thailand As for the melody pattern used by the Maharaj sermon, there are two ways. 2. Forms like the great nation The analysis of the melody patterns used in the sermons was found that Using the symbol of the sound o as part of the melody like the great nation Use all symbols , from high / low, ๙, and o with the most popular form of melody. Mekong lemon melody Prao Gai melody, the 3 types of music are regarded as It is the tune that is most suitable for using in the Lanna Preaching Kan Maharaj.

Keywords : melody, Mahachat, maharaj

บทนำ

เมื่อย้อนกลับไปตั้งแต่อดีต จนมาถึงปัจจุบันนี้ประเทศไทยของเราได้มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งชาวไทยส่วนใหญ่ก็ได้มีเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยตลอดจึงทำให้วิถีชีวิตของคนไทย มีความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่นอย่างสิ้นเชิง โดยในด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นวิถีชีวิตของคนไทย ล้วนผูกพันผสมผสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย จนสามารถกลมกลืนให้พุทธศาสนิกชนมีความเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รักสงบและมีความเสียสละ แม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก จนทำให้คนในสังคมไทยเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาน้อยลงแต่วัดก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนอย่างแนบแน่นและยังเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ ภายในชุมชนจึงทำให้วัดและชุมชนเกี่ยวคู่กันอย่างแน่นแฟ้นมาด้วยดีตลอดเวลา (พระมหาสมชาติ นนทรมณีโก. 2549 : 2)

พุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 20 ดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทย หรือที่เรียกว่า ดินแดนแห่งล้านนาพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากดินแดนในทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยได้มีพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก (ลิขิต ลิขิตานนท์. 2533 : 22) ซึ่งพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่สู่ดินแดนล้านนาครั้งแรกเมื่อพระนางจามเทวีย้ายมาจากแคว้นละโว้สู่แคว้นหริภุญชัย เมื่อ พ.ศ.1226 เป็นต้น มาจวบจนมาถึงสมัยในพญาติโลกราชภิกษุชาวล้านนาในสมัยนั้นก็มีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีและล้านนาเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังมีการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง จนเป็นเหตุให้เกิดการทำสังคยานาขึ้นที่ดินแดนแห่งล้านนา ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ในปี พ.ศ.2020 โดยถือได้ว่า เป็นการจัดทำสังคยานาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ของโลก และได้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยของเราโดยมีการทำในเขตพื้นที่ของทางล้านนา (อุดม รุ่งเรืองศรี. 2542 : 156) และในแดนดินล้านนานั้น ได้มีการเกิดขึ้นของตำรา หนังสือ วรรณกรรม และชาดกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น มหาชาติชาดก ชาดกทั่วไป ตำนานปูชนียวัตถุ และวรรณกรรมชาดก เป็นต้น ซึ่งในบรรดาวรรณกรรมที่ได้รับยกย่องและนิยมกันมาที่สุดในเขตของทางล้านนานั้นก็คือ เรื่องมหาชาติเวสสันดรชาดก จากการสำรวจทั้งหมด 500 วัดของทางภาคเหนือนั้นพบว่า คัมภีร์มหาเวสสันดรชาดกมีมากกว่าคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในเขตของทางล้านนา (ประคอง นิมนานเหมินท์. 2526 : 30)

วรรณกรรม ชาตคต่างๆ เหล่านี้ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่ได้เพียงแต่แสดงถึงความสามารถทางด้านอักษรศาสตร์ของภิกษุชาวล้านนาเท่านั้น แต่สิ่งเหล่านี้ยังมีส่วนในการกำหนดแนวคิด ค่านิยมจริยธรรม ตลอดจนจนถึงโลกทัศน์ในการดำเนินชีวิตของสังคมไทยในล้านนามาโดยตลอดเวลาจึงได้ส่งผลให้มีการกบฏกลายเป็นประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ และยังสามารถสร้างอิทธิพลการนำมาเป็นหลักแนวทางของการดำเนินชีวิต และยังเป็นค่านิยมของประเพณีการฟังธรรมมหาชาติเวสสันดรชาตคให้กับสังคมไทยทางล้านนาได้เป็นอย่างดี จนมีการสืบทอดประเพณีเหล่านี้จนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งการฟังธรรมมหาชาติในทางล้านนาของทางภาคเหนือ นั้น จะนิยมจัดกันขึ้นในช่วงของวัน “ยี่เป็ง” คือ วันเพ็ญเดือน 12 เดือน 3 และเดือน 4 ของทางล้านนา โดยทางล้านนานั้นจะมีการเรียกประเพณีนี้ว่า “การตั้งธัมมหลวง”(กรมศิลปากร. 2544 : 20) และมีความสอดคล้องกับการที่ประวัติการเทศน์มหาชาติในล้านนาได้รับความศรัทธามาจากการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มีการตรัสไว้ในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับเรื่องมหาชาติเกี่ยวกับเป็นพระคาถาได้ถึง 1,000 พระคาถา (ขุ.ข.อ. 10/547/287.) และเหตุผลทางด้านหลักคำสอนในเรื่องนี้จึงกลายมาเป็นประเพณี วัฒนธรรม ในการฟังเทศน์มหาชาติ และทำการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนได้แพร่ขยายทางด้านความเชื่อสืบทอดต่อกันมาจนถึงในสังคมล้านนา และการเทศน์ธรรมมหาชาติในล้านนานั้น พระสงฆ์ขียนิยมนำมาเทศน์ให้แก่พุทธศาสนิกชน ได้รับฟังในโอกาสต่างๆ กล่าวคือ การเทศน์มหาชาติแบบสามัญจะเรียกว่า การตั้งธรรมหลวงและแบบเฉพาะกิจคือ เทศน์ในงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองวิหาร เป็นต้น (พระครูสิทธิปัญญาภรณ์. 2550 : 1)

การฟังเทศน์มหาชาตินั้น เมื่อผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติ หรือรับอุปถัมภ์เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์จะได้รับอานิสงส์มาก หากผู้นั้นก็จงตั้งใจสดับรับฟังเวสสันดรชาตคอันประกอบด้วยพระคาถาพันพระคาถา ในวันและคืนเดียวให้จบ ผู้นั้นก็จะพบพระพุทธรูปในยุคของพระศรีอาริยมุตไตรย (พระมณีพร ขนตีสาวโร. 2561 : 11) และการเทศน์มหาชาตินั้นเน้นเสน่ห์ หรือจุดเด่นการเทศน์มหาชาติ ก็คือ ทำนองเทศน์หรือที่เราเรียกว่า ระเบียบการเทศน์ โดยระเบียบการเทศน์ในล้านนานั้นมีหลายทำนอง และมีทำนองประจำเมืองแต่ละจังหวัดด้วย เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูนมีระบำน้ำตกตาด พร้าวไกวใบ จังหวัดแพร่มีระบำนกเขาเหิน จังหวัดน่านมีระบำช้างข้ามทุ่ง และจังหวัดลำปางมีระบำพุ่มดวง ซึ่งแต่ละระบำมีความไพเราะไม่แพ้กันเลย (พระครูอดุลสีลภิตต์. 2554 : 19) แต่การจะถ่ายทอดระเบียบการเทศน์ออกมาได้ไพเราะ หรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้เทศน์เป็นหลัก หากผู้เทศน์เสียดี ทำนองไพเราะ ว่าอักขระพยัญชนะได้ถูกต้องการเทศน์ก็ไพเราะทำให้ฟังได้ไม่เบื่อ แต่การจะเทศน์ให้ชำนาญนั้น ผู้เทศน์ต้องฝึกฝนอย่างหนักจึงจะสามารถกำหนดระเบียบตามทีครู อาจารย์ ผู้สอนได้ถ่ายทอดมาให้แก่ลูกศิษย์ (มณี พยอมยงค์. 2516 : 97)

ปัจจุบันการเทศน์มหาชาติมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิธีการเรียนรู้และการสืบทอดการเทศน์มหาชาติของพระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันต้องศึกษาเรียนรู้กับครูผู้สอน ซึ่งเป็นทั้งพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผู้มีประสบการณ์ในการเทศน์โดยวิธีการท่วงทำนอง ระเบียบ ในการถ่ายทอดนั้น ในแต่ละพื้นที่จึงไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองและวิธีการเทศน์มหาชาติของชาวล้านนามีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีวิธีการแสดงสัญลักษณ์ในการใช้เสียงที่หลากหลาย เช่น การขึ้นเสียง การลงเสียง ทำให้ทำนองการเทศน์เป็นที่น่าสนใจ (อิติพล กันตวิงศ์. 2545 : 2) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการฝึกฝน

ของแต่ละท้องถิ่นที่สามารถมีความเป็นเอกลักษณ์ และสร้างความมีเสน่ห์ในการใช้ระบบการเทศน์ได้อย่างเหมาะสม และลงตัวให้กับผู้ฟังในแต่ละพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีความสุข (พระไกรสร กิตติเวที. 2560 : 76) และปัจจุบันพบว่า ชาวพุทธในทางล้านนานั้นได้มีการรับฟังในการเทศน์มหาชาติกันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกัณฑ์ที่ได้รับนิยม ฟังกันมากที่สุด 1 ใน 13 กัณฑ์นั่นก็คือ กัณฑ์มหาพรต เนื่องจากว่า มีเนื้อหาที่แสดงถึงอารมณ์ของตัวละครที่มีความ โศกเศร้ารำพันรำพรรณเป็นสำคัญ จึงนิยมใช้เสียงเล็กซึ่งมีลักษณะเยือกเย็นในการเอื้อนเสียงวิงวอนอย่างไพเราะ และมีเนื้อหาที่สนุกสนานตลกขบขัน ตัวละครเป็นผู้มีอำนาจ เช่น พระเจ้าสุยชัย ชูชก เป็นต้น (พระครูอดุลย์สีลกิตติ. 2549 : 231) จึงนิยมใช้เสียงใหญ่เพื่อให้สัมพันธ์กับเนื้อหา เหตุการณ์ และบุคลิกของตัวละคร โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงสามารถสร้างอารมณ์ในการรับฟังได้เกือบทุกๆ รสของเนื้อหา เช่น ความยินดี ความพิศพราก ความเสียใจ ความ ตื่นเต้น และความสนุกสนาน เป็นต้น ซึ่งก็มีความเหมาะสมที่จะสามารถนำมาต่อยอดในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่ได้เป็นพระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่ในการถ่ายทอดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กับ ประชาชนภายในท้องถิ่น อีกทั้งเป็นผู้สืบทอดการเทศน์มหาชาติแบบล้านนาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทำความเข้าใจ เป็นมาของการเริ่มประวัติความเป็นมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลจนมาถึงยุคของการเทศน์มหาชาติในทางล้านนา พร้อมกับการศึกษาทำนองที่ใช้ในการเทศน์กัณฑ์มหาพรต และนำมาวิเคราะห์ศึกษาถึงว่า การใช้ทำนองการเทศน์ ธรรมมหาชาติในกัณฑ์มหาพรตทางภาคเหนือล้านนานั้นมี ทำนอง หรือระบำในรูปแบบใดบ้าง เพื่อเป็นการช่วยการ รักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมวรรณกรรมทางด้านภาษาผ่านการเทศน์มหาชาติทำนอง หรือระบำแบบล้านนา พร้อมกับการสร้างความเข้าใจในเรื่องราวเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติแบบล้านนาที่ถูกต้องให้กับสังคม และสิ่ง ที่สำคัญที่สุดก็คือ เป็นการช่วยสืบทอดทำนองการเทศน์มหาชาติทางล้านนาให้มีความยั่งยืนมิให้มีความสูญหาย เพื่อเป็นการสร้างควบคู่กับสังคมไทยในล้านนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติการเทศน์มหาชาติในล้านนา
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบของทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา
- 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาทำนองที่ใช้ในการเทศน์ธรรมมหาชาติกัณฑ์มหาพรตในล้านนา” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร งานวิจัย บทความ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทำนองที่ใช้ในการเทศน์ ธรรมมหาชาติกัณฑ์มหาพรต แล้วเสนอการศึกษาวิเคราะห์ตามแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้อง กับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คณะพระสังฆาธิการผู้บริหารของคณะสงฆ์ จำนวน 4 รูป

กลุ่มที่ 2 คณะพระนักเทศน์ จำนวน 5 รูป

กลุ่มที่ 3 คณะนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน

กลุ่มที่ 4 คณะผู้ที่มีความสนใจทางการเทศน์แบบล้านนาจำนวน 7 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ข้อมูลที่จัดเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

คือ การเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary) โดยการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการศึกษาทำนองที่ใช้ในการเทศน์ธรรมมหาชาติกัณฑ์ มหาราชในล้านนา

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

คือ การเก็บข้อมูลภาคสนาม ที่ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้เพราะการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนา ด้วยเทปบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมเกิดจากการประมวลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติการเทศน์มหาชาติในล้านนาได้รับความศรัทธามาจากการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มีการตรัสไว้ในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับเรื่องมหาชาติ และเหตุผลทางด้านหลักคำสอนในเรื่องนี้จึงกลายมาเป็น ประเพณี วัฒนธรรม ในการฟังเทศน์มหาชาติ และทำการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนได้แพร่ขยายทางด้านความเชื่อสืบทอดต่อกันมาถึงในสังคมล้านนา ที่มีความสนใจในการฟังเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีผู้แต่งเป็นสำนวนต่างๆ ตามความถนัดของนักประพันธ์ในแต่ละท้องถิ่นของสังคมล้านนาไทย และการฟังเทศน์มหาชาติจะมีการกำหนดวัน เวลาที่อยู่ในระหว่างเดือน 12 (ของทางภาคเหนือ) พฤศจิกายน – ธันวาคม หรือเดือนยี่เหนือ อย่างไรก็ตามการเทศน์มหาชาติ หรือการตั้งธรรมหลวงของล้านนา พบว่า มีที่มาอยู่ 2 แหล่ง คือ 1) มาจากการแปลคาถาพันที่เป็นภาษาบาลี 1000 คาถา ซึ่งพระยาเกอณาได้ส่งพระภิกษุใน 3 นิกายทางภาคเหนือได้การแปลเรื่องราวเกี่ยวกับมหาชาติ 2) มาจากนิยายพระสุมนเถระ ได้นำมาเผยแพร่ ซึ่งพบหลักฐานโบราณคดีทางด้านวัตถุที่วัดปงสนุกเหนือ และวัดไหล่หินหลวง เช่น ธรรมาสน์ในการเทศน์ และการวางผังของวัดเกี่ยวกับการฟังเทศน์มหาชาติในล้านนา

รูปแบบทำนองที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติ กัณฑ์มหาพรตล้านนา ปัจจุบันมีวิธีการเทศน์อยู่ 2 วิธีคือ
1) รูปแบบทำนองธรรมวัตร หมายถึง การเทศน์ออกเสียงแบบเป็นลักษณะคำร้อยแก้วธรรมดา 2) รูปแบบทำนองมหาชาติ หมายถึง การเทศน์แบบใช้เทคนิค และสัญลักษณ์เข้ามาช่วยในการบังคับเสียงเพื่อให้เกิดความไพเราะ ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องหมาย เหนือสูง / เหนือต่ำ , ละม้าย ๙ และการลงเสียง ๐ เป็นต้น ส่วนรูปแบบทำนองที่ใช้การเทศน์มหาชาติของกัณฑ์มหาพรตในล้านนา พบว่า รูปแบบทำนองธรรมวัตรก็จะใช้ทำนองน้ำต้นทอริณ และรูปแบบทำนองมหาชาติ ก็จะใช้ในทำนองพร้าวไกวใบ ทำนองมะนาวล่องโขง และทำนองน้ำตกตาด เข้ามาผสมผสานการใช้ทำนองการเทศน์กัณฑ์มหาพรตในล้านนา

การวิเคราะห์รูปแบบทำนองที่ใช้ในการเทศน์กัณฑ์มหาพรตล้านนา พบว่า ทำนองแบบธรรมวัตร มีวิธีการใช้สัญลักษณ์อักษรเพียงตัวเดียว คือ สัญลักษณ์ลงเสียง ๐ แต่ในรูปแบบการใช้สัญลักษณ์ และเสียงของทำนองแบบมหาชาติ พบว่า มีการใช้เครื่องหมายครบหมดทุกตัวสัญลักษณ์ ตั้งแต่ เหนือสูง / เหนือต่ำ , ละม้าย ๙ (การเพิ่มเสียง) และการลงเสียง ๐ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มคุณภาพให้กับทำนองต่างๆ ในรูปแบบทำนองมหาชาติ ส่วนรูปแบบของทำนองที่นิยมมากที่สุดในการนำมาเทศน์ในกัณฑ์มหาพรตของทางล้านนา พบว่า มีอยู่ 3 ทำนองด้วยกัน คือ ทำนองแบบน้ำตกตาด ทำนองแบบมะนาวล่องโขง และทำนองพร้าวไกวใบ โดยทั้ง 3 ทำนองนี้ได้รับการยกย่องว่า เป็นทำนองที่เหมาะสมแก่การนำมาใช้ในการเทศน์กัณฑ์มหาพรตของทางล้านนามากที่สุด เพราะว่า จะทำให้การเทศน์กัณฑ์มหาพรตมีความไพเราะ และสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟังได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับเป็นรูปแบบทำนองของการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มหาพรตทางล้านนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การเทศน์มหาชาติในรูปแบบทางล้านนานอกจากจะมีการท่วงทำนองที่เข้ามาช่วยให้เกิดความไพเราะของการเทศน์แล้วนั้น ในปัจจุบันควรมีวิธีการเทศน์ในรูปแบบใหม่ ที่จะทำให้อรรถกถาล้านนามีความสนใจ และจะต้องสามารถดึงดูดความสนใจ โดยมีการผสมผสานกับการนำนวัตกรรมสื่อและเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการเทศน์มหาชาติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ควรจัดให้มีการเทศน์เป็นแบบการแสดงละครการสาธิตให้เห็นจริง กล่าวคือ การแสดงบทบาทสมมุติโดยมีพระสงฆ์ และอุบาสกอุบาสิกาเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดการเทศน์ในแต่ละกัณฑ์ ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้ฟังเทศน์ได้เห็นวิธีการเทศน์จากเดิมที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนขึ้น เหมือนกับวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนที่ได้มีความริเริ่มในการจัดรูปแบบการเทศน์มหาชาติในแต่ละปีของทางวิทยาลัยก็ได้มีการนำเอานวัตกรรมสื่อ และเทคโนโลยี พร้อมกับการแสดงในรูปแบบตัวละครเข้ามาช่วยในการฟังเทศน์มหาชาติแบบทางล้านนา เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในการฟังเทศน์ได้ง่ายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กรมศิลปากร. (2544). **สรุปผลการสัมมนาทางวิชาการระดับอนุภาคเอเชียอาคเนย์ เรื่องท่วงทำนองร้อยกรองไทย ในอุษาคเนย์**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

ประคอง นิมมานเหมินท์. (2526). **มหาชาติล้านนาคำให้การศึกษานิพนธ์ในฐานะเป็นวรรณคดีท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

พระครูอดุลย์สีลกิตต์. (2549). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในล้านนา ฉบับ ๖๓๕ ปี พระบรมธาตุดอยสุเทพ**. เชียงใหม่: มูลนิธิพระบรมธาตุดอยสุเทพ, ๒๕๔๙.

มณี พยอมยงค์. (2516). **ประวัติและวรรณคดีล้านนาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์.

ลิขิต ลิขิตานนท์. (2533). **ยุคทองแห่งวรรณกรรมพุทธศาสนาของล้านนาไทย**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). **วรรณกรรมล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

(2) รายงานวิจัย / วิทยานิพนธ์

ธิตินพ กันติวังศ์. (2545). “ทำนองการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีในประเพณีตั้งอัมมหลวงจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระครูสิทธิปัญญารณ. (2550). “การศึกษารูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกในจังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม.

พระไกรสร กิตติเวที. (2560). “ศึกษาพัฒนาการและคุณค่าของการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์มัทรีในล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูอดุลย์สีลกิตต์. (2554). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมมหาชาติเวสสันดรชาดกในล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธีพร ขนดีสารโ. (2561). “ศึกษาอิทธิพลของประเพณีบุญเทศน์มหาชาติที่มีต่อพุทธศาสนิกชนอำเภอปลาปาก จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(3) สัมภาษณ์

- สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก. เจ้าคณะจังหวัดลำพูน. เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร. 28 ธันวาคม 2563.
- สัมภาษณ์ พระครูจิววัฒน์โสภณ. เจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน. เจ้าอาวาสวัดช่างฆ้อง. 11 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระครูไพศาลธรรมมานุสิฐ. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน. เจ้าอาวาสวัดประตูป่า 17 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระครูสมุห์นันทวิทย์ นนทธมมีโก. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน. รองเจ้าอาวาส วัดสวนดอก 11 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระครูอุภัยปริยัติวิธาน. พระนักเทศน์. เจ้าอาวาสวัดบ้านหลุก. 17 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระสมุห์กิตติภูมิ สุมงคล. พระนักเทศน์. เจ้าวัดเสลี่ยมหวาน. 6 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระใบฎีกาชาญณรงค์ จันทสโร. พระนักเทศน์. เจ้าวัดทุ่งหมื่นน้อย. 6 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระอธิการดำรง อีธรรมโม. พระนักเทศน์. เจ้าอาวาสวัดสุมนารามหนองเหียง. 3 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระอธิการสมหมาย ชุตินธโร. พระนักเทศน์. วัดครุฑเวฬุวัน (หนองเขียด). 13 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระครูอดุลสีลภิตต์. นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา. เจ้าอาวาสวัดธาตุคำ. 6 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระครูโสภณปริยัติกิจ. นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา. อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. เจ้าอาวาสวัดป่าดงงาม. 18 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ นายบุญเพลิน ยาวิชัย. นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา. เจ้าหน้าที่ประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. 18 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ นายพงษ์เทพ มั่นสตรง. นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา. ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. 28 ธันวาคม 2563.
- สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ธนอรธ. เจ้าอาวาสวัดหริการาม. 17 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระอธิการพุทธิชัย ญาณวิชิโย. เจ้าอาวาสวัดสันมะโก. 3 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พระทินกร ทินวโร. รองเจ้าอาวาสวัดตันโขค. 5 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พ่อหนานศรีบูร สิงห์กา. มัคทายกวัดเสลี่ยมหวาน. 6 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พ่อหนานกมล วรณดี. มัคทายกวัดบุบูชา. 18 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พ่อหนานไกรฤกษ์ อุประ. มัคทายกวัดสันมะกรูด. 7 มกราคม 2564.
- สัมภาษณ์ พ่อหนานสุรศักดิ์ วังษา. มัคทายกวัดหนองเต่า. 15 มกราคม 2564.